

De afschrikking voorbij

*Een empirische studie naar afschrikking, generale preventie en
regelnaleving in de Nederlandse afvalbranche*

dr. Karin van
Wingerde

Doel- en vraagstelling

- In hoeverre en op welke wijze is de dreiging van sancties van invloed op het gedrag van ondernemingen in de afvalbranche?

en

- Hoe verhoudt afschrikking zich tot maatschappelijke controle en de bedrijfsinterne aandacht voor de naleving van wet- en regelgeving?
-

Opzet van het onderzoek

Kwalitatief empirisch onderzoek onder 40 bedrijven in de Nederlandse afvalbranche

- Interviews met milieucoördinatoren, directeuren en toezichthouders van afvalbedrijven
 - Observaties
 - Documentenanalyse:
 - (milieu)jaarverslagen
 - vergunningen en certificaten
 - controlerapporten
 - Analyse mediaberichtgeving
-

Hoe werkt afschrikking?

- Angst voor de strafrechtelijke gevolgen van regelovertreding
 - Kennis van sancties
 - Percepties van de pakkans en de strafmaat
 - Nemen van milieumaatregelen
 - 2 sancties
 - Verschillende overtredingen
 - Variatie in media aandacht
 - Strafrechtelijke en bestuursrechtelijke sancties
-

De afschrikwekkende werking van sancties

- Sancties weinig invloedrijk: bedrijven zijn niet op de hoogte van de opgelegde sancties
 - Geen specifieke inspanningen om op de hoogte te raken
 - Strafrechtelijke casus wordt beter herinnerd dan bestuursrechtelijke casus
- Vooral de overtreding zelf wordt onthouden, niet de sanctie:

“de boete als zodanig trekt geen aandacht. Het gaat erom wat er is gebeurd, wat het probleem is en daarop reageer je”

Verklaringen

- ‘Weak signal, weak threat’
 - Sancties zijn relatief laag:

“Ja dat is toch niks voor een bedrijf, wat is nou 20.000 euro? Dan geef je dit jaar niks aan goede doelen, daar ligt niemand wakker van”
 - Administratieve overtredingen zonder morele lading
 - Sancties slechts één van de prikkels...
 - Andere vormen van regulering soms veel belangrijker
-

De invloed van de maatschappelijke omgeving

- Eisen en verwachtingen van maatschappelijke stakeholders ten aanzien van de milieubelasting van bedrijven
- Omwonenden, milieubelangengroepen, NGO's, media (maar ook medewerkers!)
- Vertrouwen en bestaansrecht

Milieucoördinatoren over de maatschappelijke omgeving

- ‘Je bent ontzettend afhankelijk van een stuk draagvlak in je omgeving om goed te kunnen opereren’
 - ‘Afval is een product waar iedereen een beeld bij heeft. In die zin kun je spreken van een volksaandeel’
 - Soms meer van belang dan publieke toezicht:
 - ‘Waar ik bang voor ben, is voor mijn omgeving’
 - ‘Je moet een goede buur zijn, anders creëer je een potentieel probleem’
 - ‘We wachten niet op klachten, maar zijn proactief, we bemerken het zelf en doen er iets aan’
-

De bedrijfsinterne aandacht voor het milieu

- Sociale responsiviteit: het vermogen om gehoor te kunnen geven aan de wensen en verwachtingen van de overheid en de maatschappelijke omgeving
 - ‘Ik vind het veel belangrijker dat we van dingen leren en een cultuur creëren waarin we zeggen ‘hier kunnen we ons verbeteren’ en daar heb ik die handhavers niet voor nodig’
 - ‘Het gaat uiteindelijk om de intrinsieke beleving, dus dat je zelf gaat ervaren waarom je het doet’
-

De resultaten in perspectief: de Nederlandse afvalbranche

- Anno 2012:
 - Belangrijke economische sector
 - '21st century firms'
- Maar:
 - Uniser/EMK, Booy Clean, Kemp, Zegwaard, TCR

Conclusies

- Geen direct afschrikwekkende werking, maar indirect:
 - Afschrikking komt tot stand via de omgeving
 - Dat effect is afhankelijk van de mate van responsiviteit van bedrijven
 - Afschrikking werkt dus beter als er al bestaande normenstelsels zijn die het gedrag van bedrijven beïnvloeden
-

Uitdagingen voor het toezicht

- Aansluiten bij en gebruikmaken van private vormen van toezicht
 - Stimuleren van de maatschappelijke omgeving
 - Meta toezicht
 - Afschrikken = communiceren
 - Communiceer niet alleen een dreigende, maar juist ook een morele boodschap en benadruk de afkeurenswaardigheid van het bestrafte gedrag
-

De afschrikking voorbij

Vragen, reacties?

